

Sv. Peter nad Begunjami

Balkon nad Prešernovo deželo

Dostop: Z avtom do Begunj, od tam pa po dveh ne preveč zahtevnih pešpoteh do cerkve sv. Petra (839 m) in mežnarije; severna gre mimo žičnice, južna pa naravnost iz Begunj skozi gozd. Obe sta dolgi dobre pol ure hoje. Višinska razlika je nekaj manj kot 300 m. Ob moči je blatno in v snegu nekoliko spolzko.

Naravne lepote

Zgodovinsko-kulturne znamenitosti

Travnato sleme, imenovano tudi Gora nad Begunjami, se kakor luska odceplja od visokega karavanškega ozadja. Sveti Peter, prvi med apostoli, tu s skromnostjo svoje odmaknjene gorske cerkvice in z zvestobo ljudskega svetca očanca že petsto let razodeva, da romarji in izletniki lahko nekaj nebes užijejo že v tem življenju, še preden jim on odpre pot v raj. *Dežela kranjska nima lepšga kraja, kot je z okoljšno ta podoba raja.* Prešernova verza, kakor bi ju človek že rad obvaroval pred oguljenostjo, se začneta kar sama prišepetavati. Globoko pod gorami in vendar od blizu je videti Blejsko jezero, videti je mogoče tudi svetega Marka pred Prešernovo rojstno vasjo v Vrbi in – po dolgem v isti osi – triglavi rogelj najvišje gore. Kakor Vrba je na ogled tudi mreža drugih naselij: od gora do gora so razsejana po dobrih, kjer so trakovi cest in pasovi zoranih njiv na terasah ali na ravninah ubrano prepleteni v volhke predpomladne zemeljske preproge, tako lepe, kakor bi si jih v svojo zabavo stkale nebeščanke. Pri sv. Petru dobi izletnik iluzorni občutek, da stoji na strehi ene same velike domovinske hiše, da mu z dvorišč od spodaj prijetno pihlja in da so sosedje prijazni drug do drugega. Kar nekaj je takih razgledišč, ki bi jih lahko označili kot »balkone nad Gorenjsko«: Dobrča, Jamnik, Ajdna ... Sv. Peter je v primerjavi z njimi nižji, vendar dokazuje, da najvišji razgledi niso vedno tudi najlepši.

V iskanju boljšega razgleda s Sv. Petra nad Begunjami

Razgledovanje po Begunjah,
radovljiškemu koncu Dežele
in Jelovici

Znameniti kraji, v katerih so se rodili še drugi kulturni velikani Dežele (Finžgar, Jalen, Čop, Janša), so kakor zapovrstni biseri všiti v rebrih pod Pečjo in se zdijo spodvihani pod Petrovim gozdnim trebuhom. Nekatere domačije so postavljene tudi na neplodnih meleh, da so na planih poljih lahko pustile prostor za pridelke in prirejo. Gorenjski smisel za varčno gospodarjenje!

Pri sv. Petru bi se o tem, kako je treba gospodariti z zemljo, lahko česa naučili tudi naši prostorski načrtovalci. Obraten pogled – iz doline na sv. Petra – je prav tako poučen: kako dobro so znali predniki poiskati prostor za daleč vidno cerkev, da se je harmonično zlila s sivimi pečevji in belimi snežnimi jeziki izpod Stola. (Tak markanten prostor je sv. Peter imel tudi v obrambne namene: v času turških morilskih pohodov se je na njem od daleč videl stražni ogenj.)

Mi mirno plavala bi moja barka ... je zapisal Prešeren, ko je obžaloval, da ni ostal v Vrbi, kjer bi dobil *zvesto srce in delovno ročico*. Njegov ideal zvestih src in delovnih rok imajo Močnikovi, naseljenci v bližnji mežnariji ob sv. Petru. Potrpežljivo prenašajo izletnike, ki se včasih ob koncih tedna razlezejo po njihovih senožetih, ali gorske padalce, ki imajo na njih svoja poletišča in si skušajo prevetriti telo z adrenalinom. Gostoljubno sprejemajo tiste upehane in preznojene, ki hlepajo po »piru«. Pospravljajo nasmetene papirčke in pločevinke. Varujejo pa tudi ključ k umetnostnim zakladom v cerkvi sv. Petra, ki so po arhitekturi in poslikavah, kakor piše dr. Ivan Sedej, nekje vmes med visokim gotskim stilom in poljudno ljudsko umetnostjo z začetka 16. stoletja, ko so se bogatejše kmečke srenje začele bolj zavedati svoje veljave. Cerkev je bila leta 1523 postavljena kot dokaz o gmotni

Sv. Peter nad Begunjami je izreden spomenik gotske arhitekture in gotskega freskantstva.

moči teh skupnosti, malo za priprošnjo svetemu Petru, da bi bil milosten pri spuščanju v raj, malo za lastno hvalo. Ni velika, njen glavni prostor se deli v dve ladji, obokani z gotskimi rebri, ki so oprta na dva osrednja stebra ter obstenske polstebre. Neznani stavbenik je rebra prepredel v geometrijsko zanimive osemrogeljne zvezde, križišča in stikališča reber pa okrasil s sklepniki. Na njih so figuralni reliefi nebeščanov, med njimi kajpak Petra z velikim ključem. Za obema ladjama je manjši prezbitelij, ki so mu bili v baroku odbili rebra. V njem je marmorni baročni oltar, edini ohranjeni ostanek nekdanje opreme. Stenske slikarije pridejo tako bolj do izraza; so del čistega prostora arhitekture. Za nekaj zbranih minut se je prijetno potopiti v preteklost in si predstavljati potujočega slikarskega mojstra, kako je znal na pust presni omet, omejen s polstebri in prepreženimi rebri, z okni in vrati, na mrzel zid, vendar dovolj velik v vis in v šir, da je vzbujal znani umetniški strah pred praznimi ploskvami, naslikati vse, kar je kmet potreboval za svoj bogaboječi strah in up, božje trpljenje in ljubezen do ljudi; naslikati niti preširoko niti preozko, vse prav razporejeno, da nič ne manjka; ne pretemno ne presvetlo, ne prežalostno ne preradostno, raje ljubko kot strašljivo. Bil je to slikar Jernej iz Škofje Loke (podpisan kot *ierni*), ki je bil okrasil več kot trideset cerkva na Gorenjskem, kar se je dalo prepoznati po njegovem spretnem in lahkotnem slikarskem zamahu. Pri sv. Petru se ni ohranilo vse, kar je naslikal. Manjka recimo sv. Krištof na zunanjsčini in kakšna slikarija v prezbiteliju. Kljub temu je pri sv. Petru na ogled veličasten slikarski ciklus: Kristus sodnik v oboku, prizori legende sv. Petra, Poslednja sodba na vzhodni slavoločni steni, različni

K Petru peljejo z vseh strani
dobro uhojene izletniške poti.

svetniki in angeli v vsej postavi. Najbolj znamenito je Kristusovo trpljenje v šestindvajsetih slikah na severni steni cerkve (ki nima oken in je tako nekoliko zavarovana pred zimskimi viharji s Stola in Begunjščice). Slike so razporejene v tri vrste pravokotnih polj. Na začetni sliki Kristus obuja Lazarja, na zadnji pa se sam obujen od smrti prikaže apostolom. Vmes pa so naslikani vsi drugi znani, pretresljivi prizori božjega žrtvovanja.

Če bi že leta 1530 lahko prišli k sv. Petru današnji likovni kritiki, bi Jerneju priznali le spretno rokodelstvo, ne pa umetniškega presežka. Ne bi mu odrekli celostnih krasilnih učinkov pri poslikavi teh velikih cerkvenih površin, toda resnično notranjo poglobljenost (Sedej), to bi mu oporekali. Hvala Bogu, da ljubeznivega Jerneja ščiti plašč stoletne odmaknjenosti, skozi katero zna nagovoriti tudi današnjo preprosto dušo z gorenjskih ravnic, ki v kmečko oblečenih postavah, prestrašenih, zasanjanih ali spečih, prepozna prednike. Ta Jernejev nagovor je drobcen lek za njihove vsakdanje težave, je kratko zavetje pred hrupnim svetom in pomeni še krajše zatišje, v katerem pa življenjska barka res mirno zaplava. Umetnine so neke vrste ključ svetega Petra.